

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Projektas “Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas”

Bendrujų kompetencijų raiška dalyke
(Lietuvių kalbos ugdymas pradinėse klasėse)

2020 07 09

Parengė dr. Vaiva Schoroškienė, dr. Daiva Jakavonytė-Staškuvienė

*KULTŪRINĖ KOMPETENCIJA**

Kalbos ir literatūros pamokose pradinį klasių mokiniai, aptardami vaikų literatūros kūrinius, jų ekranizacijas ir inscenizacijas, dalyvaudami įvairiose veiklose mokosi vertinti lietuvių kalbą ir literatūrą kaip svarbią gimtosios kultūros dalį ir puoselėtiną vertybę, domisi gimtojo miesto, krašto tautosaka, vaikų literatūra, periodiniais leidiniais kaip kultūrinio gyvenimo dalimi. Skaitydami grožinę ir negrožinę literatūrą, lankydami bibliotekoje, teatre, kine, dalyvaudami klasės ir mokyklos renginiuose mokiniai susipažįsta su šio amžiaus vaikams aktualiais kultūros reiškiniais, mokosi atpažinti juose perteikiamas idėjas, vertybes, susipažįsta su kultūrine įvairove, dalijasi apie tai patirtimi su bendraamžiais ir suaugusiais, plėtoja savo kultūrinės raiškos gabumus.

*Aptariant kultūrinės kompetencijos raišką lietuvių kalbos dalyke pradinėse klasėse dažniausiai minima tautosaka ir vaikų literatūra, tačiau mokytojas gali pasitelkti ir modernias žodinės raiškos kultūros formas įvairiose medijose (aplinkose). Pavyzdžiui, teatrą, kiną, animaciją, televizijos laidas.

IŠSAMESNIO APRAŠO PVZ.: *KULTŪRINĖ KOMPETENCIJA**

Vertybines nuostatos (kultūrinis sąmoningumas)

- lietuvių kalbą ir literatūrą vertina kaip svarbią gimtosios kultūros dalį ir puoselėtiną vertybę,
- domisi gimtojo miesto, krašto tautosaka, vaikų literatūra, periodiniais leidiniais kaip kultūrinio gyvenimo dalimi, siekia jame aktyviai dalyvauti, kūrybines žodžio raiškos galimybes vertina kaip reikšmingą, žmogaus saviraiškai svarbią, asmenybės dalį.
- stengiasi per kalbą ir vaikų literatūrą pažinti kitus žmones, kultūras, yra atviras ir pagarbus kultūrinei įvairovei; domisi kitų šalių tautosaka, vaikų literatūra, bendraudamas stengiasi atsižvelgti į kito asmens kultūrinį kitoniškumą; pvz., mandagumo normas sakytinėje kalboje.

Žinios (kultūrinis išprusimas: žinios apie kultūros įvairovę)

- atpažįsta šio amžiaus vaikams aktualius kultūros reiškinius, gali įvardyti keletą:
 - mėgstamų vaikų literatūros kūrinių, autorių,
 - reikšmingiausių vaikų literatūros autorių (rašytojų, poetų ...),
 - reikšmingiausių Lietuvos žodinės raiškos kultūros paveldo reiškinių (pvz., tarmes, sakmes),
 - lietuvių kalbai ir literatūrai reikšmingiausių istorinių asmenybių (pvz., Mažvydas, Valančius, P.Mašiotas) ir faktų (pvz., Spaudos draudimas, knygnešystė, pirmoji lietuviška knyga).
- žino, kaip vaikų literatūros kūriniiais visuomenėje perteikiamos idėjos, vertybės.

Gebėjimai (kultūrinė raiška: gebėjimai kurti ir dalyvauti kultūrinuose procesuose)

- tautosakos ir vaikų literatūros kūriniuose atpažįsta perteikiamas idėjas, vertybes, susipažįsta su kultūrine įvairove, Lietuvos ir kitų šalių kultūra, dalijasi žiniomis apie tai su bendraamžiais ir suaugusiais,
- tautosaką ir vaikų literatūrą pasitelkia kūrybinėje veikloje. (Pvz., kuria pasaką panaudodamas tautosaką; kuria naują žaidimą pagal lietuvių tradicinį žaidimą),
- lankosi bibliotekoje, teatre, kine, muziejuje, dalyvauja kultūros renginiuose (pvz., konkursuose...), dalijasi patirtimi apie tai su bendraamžiais ir suaugusiais,
- Dalyvaujdamas klasės, mokyklos renginiuose, projektuose plėtoja savo kalbinės raiškos gabumus (pvz., lanko būrelius), išbando kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo, vartotojo vaidmenis (pvz., dalyvauja raiškiojo skaitymo, dailia raščio konkursuose, kuria spektaklį tėvams).

*Aptariant kultūrinės kompetencijos raišką lietuvių kalbos dalyke pradinėse klasėse dažniausiai minima tautosaka ir vaikų literatūra, tačiau mokytojas gali pasitelkti ir modernias žodinės raiškos kultūros formas įvairiose medijose (aplankose). Pavyzdžiui, teatrą, kiną, animaciją, televizijos laidas.

KŪRYBIŠKUMO KOMPETENCIJA

Kalbos ir literatūros pamokose pradinių klasių mokiniai susipažįsta su žodinės kūrybos pavyzdžiais (p.s. tai priskiriama kultūrinei kompetencijai) ir mokosi patys kurti įvairaus pobūdžio sakytinius ir rašytinius tekstus, derinti žodžio raišką su kitokia (pvz., su raiška piešiniu, judesiu), pastebėti ir kūrybiškai spręsti problemas mokymosi bei klasės gyvenimo situacijose, analizuoti savo ir draugų kūrybos rezultatus bei procesą, reflektuoti.

Daugiausia dėmesio skiriama:

- Įvairaus pobūdžio informaciniams mokinių kuriamiems tekstams, reikalingiems mokymuisi ar buitinėse situacijose (pvz., *dienotvarkė, rašinio planas, raštelis, žinutė, komentaras, palinkėjimas, pristatymas*);
- Įspūdžių raiškai žodžiu ir raštu (pvz., *rašinys apie klasės išvyką, konferencija apie vasaros atostogas*),
- Išmone grįsti kūrinėliai (pvz., *ketureiliai, pasaka*),
- Projektai, klasės šventės, klasės vaidinimai

Veiklos organizuojamos derinant skirtingas darbo formas (pvz., kolektyviai, grupėse, porose, individualiai), taip siekiama išugdyti mokinio gebėjimą savarankiškai kūrybiškai spręsti kylančias problemas.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Komunikavimo kompetencija ugdoma lietuvių kalbos pamokose įvairiose kalbinėse veiklose, apimančiose kalbinės veiklos sritis tokias kaip kalbėjimas ir klausymas, skaitymas ir rašymas. Mokiniai komunikuoja/bendrauja žodžiu ir raštu, taikydami įvairias natūralias ir interaktyvias, verbalines ir neverbalines priemones, perduodami ir priimdami įvairius pranešimus. Mokydamasis pradinėse klasėse mokins mokosi bendrauti laikydamasis moralės ir teisėtumo principų, mokosi elgtis atsakingai ir teikti tikrą ir tikslią informaciją; savo požiūrį ir teiginius pagrįsti argumentais; suprasti įvairiomis formomis pateikiamą informaciją (žodinę, grafinę ir kt.), ją analizuoti ir kritiškai vertinti; praktiškai taikyti kalbos žinias (iš išmuktų atvejų), laikytis kalbos normų, tiksliai ir tinkamai vartoti sąvokas; tinkamai argumentuoti, pasirinkti ir taikyti tinkamas strategijas ir priemones, atsižvelgdamas į tikslą, adresatą ir situaciją; saugiai ir etiškai naudotis šiuolaikinėmis komunikacinėmis technologijomis.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Pažinimo kompetencija daugiausia siejama su kalbos pažinimo sritimi. Kalbos ir literatūros pamokose pradinių klasių mokiniai susipažįsta su kalba kaip vieninga sistema, susipažįsta ir mokosi tinkamai vartoti elementarias kalbos ir literatūros sąvokas ir terminus (pvz., *raidė, garsas, žodis, sakinys, tekstas, pasaka, eilėraštis*), skirtinguose kontekstuose taikyti elementariausias taisykles, susitarimus sieti jas su kitų sričių žiniomis. Atlikdami įvairias užduotis mokiniai mokosi mąstyti kritiškai, spręsti kylančias problemas, patys bando atlikti paprasčiausius kalbos ir kalbos vartojimo tyrimus, apmąstyti savo kalbos mokymąsi.

SOCIALINĖ, EMOCINĖ IR SVEIKOS GYVENSENOS KOMPETENCIJA

Kalbos ir literatūros pamokose pradinų klasių mokiniai, aptardami vaikų literatūros kūrinius, jų ekranizacijas ir inscenizacijas mokosi atpažinti ir įvardyti veikėjų emocijas, vertybes bei elgesį, kuris padeda siekti mokymosi sėkmės ar kitokios veiklos tikslų. Aptardami skaitytus kūrinius, bendraamžių kūrybinius bandymus, reflektuodami kalbos ir literatūros mokymosi patirtį pradinų klasių mokiniai mokosi dalytis savo emocijomis su bendraamžiais ir suaugusiais, reaguoti į jas empatiškai. Analizuodami nuomonių skirtumų, nesusikalbėjimų (nesusipratimų) ar konfliktų situacijas bei priežastis, mokosi kurti saugią ir pagarbią mokymosi aplinką, atsakingai priimti sprendimus.

PILIETIŠKUMO KOMPETENCIJA

Pilietiškumo kompetencija lietuvių kalbos pamokose ugdoma skaitant ir analizuojant įvairius grožinius ir negrožinius tekstus, susijusius su Lietuvos valstybe ir jos piliečiais. Mokiniai mokosi pažinti ir gerbti Lietuvos valstybės simbolius, švęsti valstybines šventes, būti atsakingais, prisiimti ir vykdyti tam tikras pareigas. Kartu su tėvais ir/ ar mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose. Moka giedoti Lietuvos himną.